

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Жан Моне Модуль «Європеїзація докторських програм
у галузі освіти на засадах інтердисциплінарного та
інклюзивного підходів»

«Jean Monnet Module «Europeanization of doctoral
studies in the field of education: interdisciplinary and
inclusive approaches»

Навчальний курс:
Порівняльна педагогіка вищої школи:
національний, європейський та глобальний
КОНТЕКСТИ

**Comparative Higher Education: National, European
and Global Contexts**

Автор курсу - докт. пед.наук, проф. Сбруєва А.А.
The author of the course - Doct. of Ped. Sciences, Prof. Sbruieva A.A.

Суми, Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка, 2019/20
Sumy, Sumy Makarenko State pedagogical University, 2019/20

Тема 6. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ (ЗЯВО): ЄВРОПЕЙСЬКИЙ, НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІРИ

Питання

- 1. Ключові поняття теми.**
- 2. Етапи розвитку політики ЄС у сфері ЗЯВО.**
- 3. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти.**
- 4. Тенденції розвитку політики ЄС у сфері ЗЯВО.**

Section 6. Quality Assurance in Higher Education (QAHE): European, National and Institutional Dimensions

Questions:

- 1. Key concepts of the topic.**
- 2. Stages of EU Policy Development in QAHE.**
- 3. Standards and Recommendations for Quality Assurance in the European Higher Education Area.**
- 4. Trends in the development of EU policy in the field of QAHE.**

1. Ключові поняття теми

(за Законом України «Про вищу освіту»)

- **якість вищої освіти** - рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших **результатів навчання**, що відображає її **компетентність** відповідно до **стандартів** вищої освіти;
- **результати навчання** - сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти;
- **компетентність** - динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є **результатом навчання** на певному рівні вищої освіти;
- **стандарт** - нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері (Закон України «Про стандартизацію» зі змінами від 2015);
- **якість освітньої діяльності** - рівень організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань.

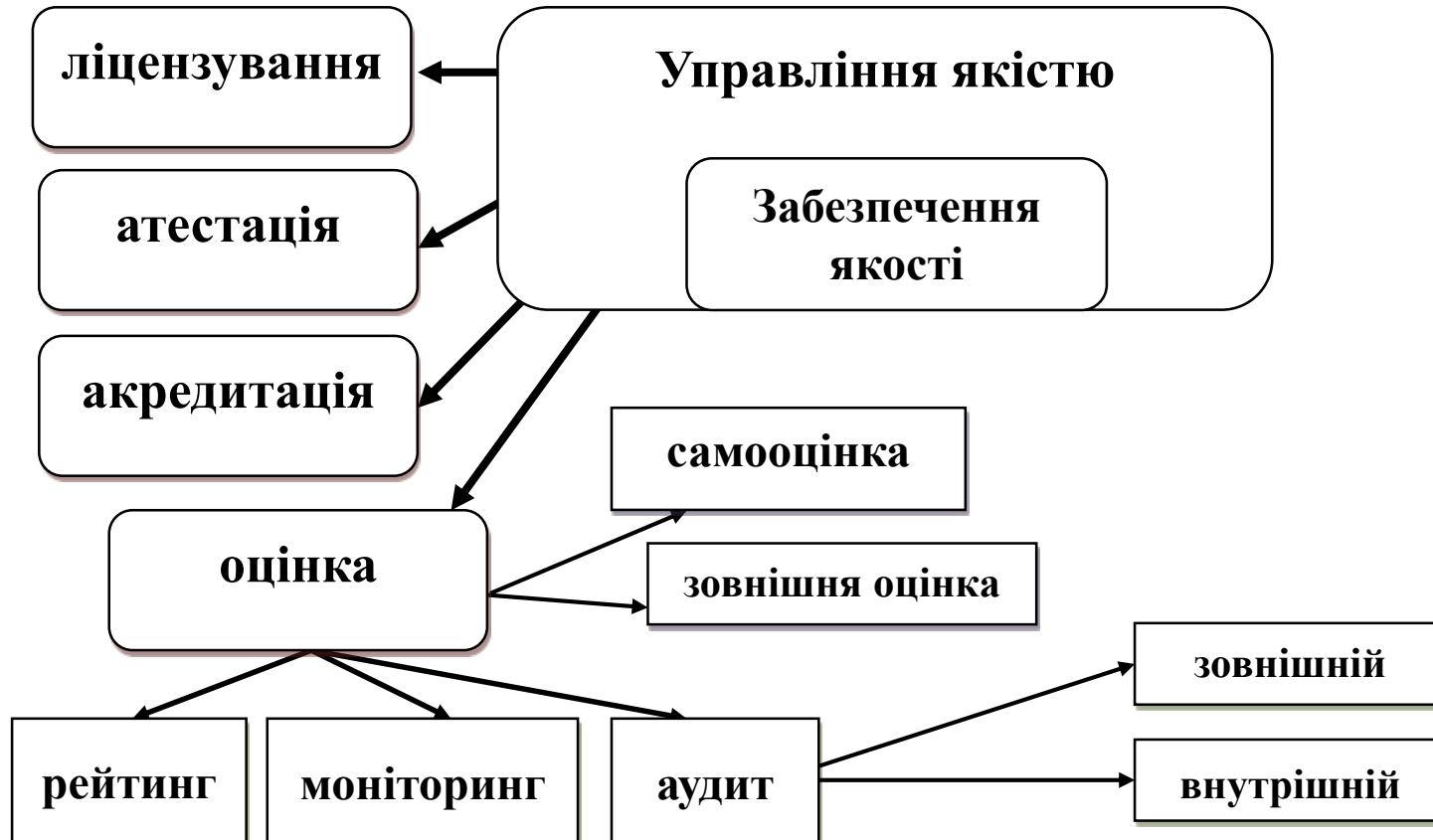
Ключові поняття теми за Законом України «Про вищу освіту»

- **ліцензування** - процедура визнання спроможності юридичної особи провадити освітню діяльність за певною **спеціальністю** на певному рівні вищої освіти відповідно до стандартів освітньої діяльності;
- **спеціальність** - складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка;
- **акредитація освітньої програми** - оцінювання освітньої програми та/або освітньої діяльності вищого навчального закладу за цією програмою на предмет:
 - відповідності стандарту вищої освіти;
 - спроможності виконати вимоги стандарту та досягти заявлених у програмі результатів навчання;
 - досягнення заявлених у програмі результатів навчання;
- **освітня (освітньо-професійна чи освітньо-наукова) програма** - система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти.

Ключові поняття теми за документами Європейського центру вищої освіти ЮНЕСКО (UNESCO-CEPES)

- **Якість вищої освіти** - багатовимірне, багаторівневе і динамічне поняття, зміст якого пов'язаний із **контекстуальними чинниками діяльності освітньої системи, місією та завданнями** конкретного вишу а також певними стандартами, що існують у рамках даної системи, закладу, програми або дисципліни.
- **Забезпечення якості (ЗЯ)** – загальне поняття, що стосується поточного та неперервного процесу оцінювання (оцінки, моніторингу, гарантування, підтримки та вдосконалення) якості системи вищої освіти, закладів вищої освіти або освітніх програм. Як **регуляторний механізм** ЗЯ має **два пріоритети: відповідальність закладів освіти та вдосконалення результатів**. Інструментами реалізації названих пріоритетів є надання інформації та оціночних суджень відповідно до погоджених процесів та визначених критеріїв. У багатьох освітніх системах існує відмінність між **внутрішнім** ЗЯ (тобто внутрішньою інституційною практикою з моніторингу та підвищення якості вищої освіти) та **зовнішнім** ЗЯ (практика ЗЯ ЗВО та освітніх програм на національному та міжнародному рівнях). Діяльність із ЗЯ залежить від наявності необхідних інституційних механізмів, які, у свою чергу, підтримуються **культурою якості**. **Управління якістю, підвищення якості, контроль якості та оцінка якості є засобами**, за допомогою яких досягається забезпечення якості.

Складові процесу забезпечення якості вищої освіти

2. Етапи розвитку політики ЄС у сфері ЗЯВО

- 1) етап розробки й експериментальної перевірки методології та процедур ЗЯВО у європейському регіоні (1991-1997 рр.);**
- 2) етап інституалізації європейського виміру ЗЯВО (1997-2005 рр.);**
- 3) етап стандартизації європейського виміру ЗЯВО (2005-2015 рр.);**
- 4) етап легітимізації європейського виміру ЗЯВО (з 2015 р. – триває).**

2. Етапи розвитку політики ЄС у сфері ЗЯВО (1)

1. Етап розробки й експериментальної перевірки методології та процедур ЗЯВО у європейському регіоні (1991-1997 рр.).

1991 р. - прийнято меморандум ЄС щодо розвитку ВО у регіоні.

1994-1995 рр. - розпочато пілотні експерименти, спрямовані на розробку та запровадження єдиної методології ЗЯВО у європейському регіоні, яка повинна бути відкритою для адаптації до національних її варіантів.

На національному рівні агенції ЗЯВО на той час створювалися або ж продовжували існувати у Великій Британії, Ірландії, Нідерландах (Фландрії), Німеччині.

1997 р. - вперше сформульовано пропозиції ЄС щодо розвитку співробітництва у сфері ЗЯВО у європейському регіоні.

2. Етап інституалізації європейського виміру ЗЯВО

1998 р. – визначено завдання розвитку національних систем ЗЯВО та відповідної загальноєвропейської структури – ENQA;

Інституалізація європейського виміру ЗЯВО

Утворення організаційних структур наднаціонального рівня:

- **2000 р. - Європейська мережа (з 2004 р. - Асоціація) забезпечення якості вищої освіти - European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA);**
- **2001 р. – Мережа (асоціація) агенцій забезпечення якості вищої освіти країн Центральної та Східної Європи - Network of Central and Eastern European Quality Assurance Agencies in Higher Education (CEENQA);**
- **2003 р. – Мережа (асоціація) агенцій забезпечення якості вищої освіти країн Північної Європи - Nordic Quality Assurance Network in Higher Education (NOQA);**
- **2003 р. – Європейський консорціум з акредитації у вищій освіті – The European Consortium for Accreditation in higher education (ECA);**
- **2005 р. – Європейська фундація якості в електронній освіті – The European Foundation for Quality in eLearning (EFQUEL);**
- **2005 р. – Європейський форум з проблем ЗЯВО – European Quality Assurance Forum (EQAF).**

2. Інституалізація європейського виміру ЗЯВО

Створення **Європейського консультативного форуму з проблем ЗЯВО** (European Consultative Forum for Quality Assurance in Higher Education) як спільна ініціатива ENQA, ESU, EUA та EURASHE

вперше - у Мюнхені у 2006 р. як Європейський форум з проблем ЗЯВО – European Quality Assurance Forum (EQAF). Мюнхен (2006 р.), Рим (2007 р.), Будапешт (2008 р.), Копенгаген (2009 р.), Ліон (2010 р.), Антверпен (2011 р.), Таллінн (2012 р.), Гьотенбург (2013 р.), Барселона (2014 р.), Лондона (2015 р.), Любляна (2016 р.), Рига (2017 р.), Відень (2018).

EQAF - найбільш представницька щорічна зустріч європейської експертної, освітньо-політичної на наукової громади, що відіграє важливу роль у розвитку нормативних, теоретичних, організаційних, методичних засад міжнародного виміру ЗЯВО, у формуванні міжнародної громади фахівців (політиків, теоретиків та практиків) ЗЯВО у регіоні та світі

3. Етап *стандартизації європейського виміру ЗЯВО (2005 – 2015 рр.)*. *передісторія*

2004 р. – Рекомендації ЄС, у яких визначено складові, принципи, критерії, методологію процесів ЗЯВО та перспективи розвитку міжнародного співробітництва у цій сфері під егідою ЄС, ОЕСР та ЮНЕСКО:

- **підтримка зусиль вишів** щодо розвитку **внутрішніх систем ЗЯ** відповідно до стандартів, прийнятих в ЄПВО в рамках Болонського процесу;
- **підтримка незалежності національних та міжнародних агенцій ЗЯВО** в їх оціночній діяльності відповідно до стандартів. Подальше удосконалення стандартів у напрямі сприяння **диверсифікації** систем вищої освіти та розвитку їх **інноваційної діяльності**;
- **об'єднання зусиль** усіх зацікавлених сторін на інституційному, національному та наднаціональному рівнях щодо **створення Європейського реєстру агенцій ЗЯВО** (European Register of Quality Assurance Agencies' – **European Register**);
- надання вишам **можливості вибору агенції ЗЯВО**, що входить до Європейського реєстру, яка б відповідала їх профілю та була визнана національним законодавством;
- надання вишам **дозволу співпрацювати з різними міжнародними агенціями ЗЯВО** з Європейського реєстру з метою підвищення їх міжнародної репутації;
- **сприяння співпраці між агенціями** з метою забезпечення взаємної довіри та міжнародного визнання результатів їх діяльності;
- забезпечення **публічного доступу до процедур та результатів діяльності** агенцій ЗЯВО, включених до Європейського реєстру.

3. Етап стандартизації європейського виміру ЗЯВО (2005 – 2015 рр.).

2005 р. - «Стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» – Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) - звід стандартів і рекомендацій щодо **внутрішнього** та **зовнішнього** забезпечення якості вищої освіти.

Укладачі документу:

- Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти (ЄАЗЯВО)
- Європейська спілка студентів (ЄСС)
- Європейська асоціація університетів (ЄАУ)
- Європейська асоціація вищих навчальних закладів (ЄАВНЗ)

Спільно з:

- Education International (EI)
- BUSINESSEUROPE
- Європейським реєстром агенцій із забезпечення якості вищої освіти (ЄРАЗЯВО).

Реалізація етапу 3.: Розбудова організаційного виміру ЗЯВО

Створення Європейського реєстру ЗЯВО (The European Quality Assurance Register for Higher Education – EQAR).

Цілі EQAR:

- формування цілісної системи ЗЯВО у ЄПВО;
- сприяння студентській мобільності шляхом утворення об'єктивної основи для розвитку взаємодовіри між вишами;
- зменшення можливостей «фейкової акредитації» (accreditation mills) на шляху отримання довіри до вишу;
- створення підстави для урядів у наданні вишам права вибору акредитаційної агенції, що є зареєстрованою в EQAR, відповідно до національного законодавства;
- створення рекомендацій для вишів у виборі акредитаційної агенції відповідно до національного законодавства;
- слугування засобом підвищення якості діяльності агенцій ЗЯВО та підвищення взаємодовіри між ними.

Динаміка розвитку політики ЄС у сфері ЗЯВО (3)

2009 р. - Доповідь , у якій здійснено аналіз здобутків, недоліків та сформульовано перспективи розвитку європейського виміру забезпечення якості ВО. Уточнено функції агенцій ЗЯВО:

- оцінка («аудит») якості діяльності певного вишу, його програм та структурних підрозділів;
- порівняння якості діяльності різних вишів у певній галузі/дисципліні («бенчмаркінг»);
- гарантування дотримання вишем затверджених стандартів якості («акредитація»);
- надання різного роду сертифікатів якості, що свідчать, як правило, про її високий рівень, досконалість (excellence).

Проблеми, які необхідно було вирішувати:

- **Забезпечення достатнього рівня автономії вишів, який дозволяє їм звертатися до міжнародних агенцій ЗЯВО з питань визнання якості діяльності;**
- наявність у агенцій з визнання якості ВО можливості, дозволу та бажання здійснювати діяльність **на міжнародному рівні;**
- **визнання національними урядами та національними агенціями з визнання якості ВО результатів діяльності агенцій з інших країн, що входять до EQAR (European Quality Assurance Register) .**

Динаміка розвитку політики ЄС у сфері ЗЯВО (4)

2014 р. – **Доповідь ЄС**, у якій констатовано завершення розбудови національних та міжнародних агенцій ЗЯВО. Аспекти розгляду:

1). Яким чином процес ЗЯВО сприяє зусиллям академічної громади, студентів та інших зацікавлених осіб у досягненні якісної ВО?

- здійснюється **перехід від процесо-центрованого до результато-центрованого аудиту**, що сприяє формуванню у вишах механізмів неперервного зворотного зв'язку, розвитку інституційної культури неперервного удосконалення якості ВО;
- відбувається **зростання активності участі студентів у процесах ЗЯВО**, їх перетворення на рівноправних партнерів процесу ЗЯВО;
- **активізується участь роботодавців в аудиті** якості підготовки вишами майбутніх фахівців;
- має місце **зростання рівня прозорості результатів зовнішнього аудиту** шляхом їх **публікації у національній пресі**;
- актуалізується **використання Європейських Стандартів та рекомендацій** (European Standards and Guidelines) для досягнення взаєморозуміння та співпраці агенцій ЗЯВО.

Динаміка розвитку політики ЄС у сфері ЗЯВО (5)

Доповідь-2014:

2) *Яким чином процес ЗЯВО допомагає інституціям у підвищенні рівня доступності ВО у регіоні, у забезпеченні можливостей успішного завершення студентами навчальної програми?*

- шляхом запровадження механізмів визнання кредитів, здобутих студентами на попередніх етапах навчання в інших секторах освітньої системи;
- запровадження інституційних стратегій попередження відсіву студентів, стимулювання успішного завершення навчання за допомогою таких механізмів, як залучення студентів до розробки навчальних програм, встановлення зв'язку між рівнем фінансування вишу державою та успішністю завершення студентами навчання у виші;
- розвиток служб підтримки освітньої діяльності студентів (тьютори, репетитори, наставники, консультанти).

Динаміка розвитку політики ЄС у сфері ЗЯВО (6)

Доповідь-2014:

з) Яким чином процес ЗЯВО допомагає інституціям *у наданні студентам якісної освіти?*

- перехід від **предметоцентрованого до студентоцентрованого** навчання, що передбачає орієнтацію на оволодіння студентами системою знань та навичок, необхідних для успішного працевлаштування та подальшого кар'єрного розвитку; запровадження ECTS та Європейського додатка до диплома, що дозволяють об'єднувати складові курикулуму у блоки, які можуть бути визнані в інших країнах;
- **зростання вагомості якості викладання** у процесах **евалюації професійних компетентностей** викладачів. Процедури та результати ЗЯВО спонукають до створення **національних та інституційних стратегій професійного розвитку викладачів**, надання цьому процесу системного та неперервного характеру, залучення студентів до оцінки якості викладання, запровадження системи винагород за високу якість викладання, інтенсифікації вивчення кращого досвіду якісного викладання у міжнародному форматі;
- **підтримка запровадження інноваційних підходів в організації навчального процесу**, процедури ЗЯВО набувають більш гнучкого характеру, запроваджуються нові індикатори якості, що відповідають логіці нових підходів до організації навчального процесу та методів навчання;
- перехід до **побудови гнучких освітніх траєкторій**, що відповідають потребам практичної підготовки до професійної діяльності, у побудові яких більшою мірою задіяні роботодавці та студенти;
- **формування освітніх програм відповідно до актуальних потреб ринку праці**. Програми аудиту передбачають звітвання вишів про відповідність змісту освітніх програм потребам ринку праці.

Динаміка розвитку політики ЄС у сфері ЗЯВО (7)

Доповідь -2014:

4) Чи сприяють процеси ЗЯВО *розвитку мобільності студентів та інтернаціоналізації вишу?*

- розвиток міжнародного виміру діяльності університету вимагає **гарантій якості послуг**, що надаються ним іноземним студентам. Процедури ЗЯВО, здійснені сертифікованими агенціями, включеними до EQAR, дають такі гарантії. Розвиток **міжнародної кооперації національних агенцій ЗЯВО** сприяє міжнародному визнанню дипломів, інтенсифікації практики надання подвійних дипломів.

4. Етап легітимізації європейського виміру ЗЯВО (з 2015 р. – триває)

- **2015 р. – Єреванський саміт BFUG**, на якому сформульовано оновлене бачення пріоритетів подальшого розвитку ЄПВО до 2020 р.:
автоматичне визнання кваліфікацій, втілене у життя таким чином, що студенти й випускники можуть легко пересуватися по Простору, у якому вища освіта ефективно допомагає будувати інклюзивні суспільства, засновані на демократичних цінностях та правах людини, і де освітні можливості дозволяють формувати компетентності, необхідні для європейського громадянства, інновацій та працевлаштування.
- затвердження на саміті BFUG у Єревані низки важливих політичних документів, що знаменують собою суттєвий прогрес у легітимізації Європейського виміру ЗЯВО. Такими документами стали:
 1. **нова редакція «Стандартів та рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (2015 р.);**
 2. «Європейський підхід до забезпечення якості спільних програм» (European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes);
 3. нова редакція «Посібника для користувачів ЄКТС» (ECTS Users' Guide) як офіційного документа ЄПВО.

Заключний документ етапу стандартизації ЗЯВО

Нова редакція «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESG),
(Міністерська конференція ЄПВО 2015 р. у Єревані).

Передмова ESG - необхідність ґрунтовної **трансформації** системи ВО у європейському регіоні в *контексті* розвитку *суспільства знань*, у якому вища освіта виступає невід'ємним чинником соціально-економічного та культурного розвитку суспільства.

Пріоритети трансформації ВО: розвиток студентоцентрованого підходу до навчання і викладання, який передбачає гнучкі освітні траєкторії і визнання компетентностей, здобутих поза межами формальної освітньо-кваліфікаційної програми; диверсифікація цілей та місії вишів, способів надання освіти та моделей співпраці; підвищення рівня інтернаціоналізації, розвиток цифрових методів навчання та викладання.

Предмет ESG - забезпечення якості навчання та викладання у вищій школі, в тому числі побудова навчального середовища і відповідних зв'язків із дослідженнями та інноваціями.

Стандарти та рекомендації щодо ЗЯ в ЄПВО

ESG-2015

Мета Стандартів: посприяти кращому розумінню якості навчання і викладання у різних країнах і серед усіх залучених сторін.

Завдання Стандартів:

- **визначення загальної структури** для систем забезпечення якості навчання і викладання на європейському, національному та інституційному рівні;
- **створення можливості** для забезпечення і підвищення якості вищої освіти в Європейському просторі вищої освіти;
- **підтримка формування взаємодовіри**, полегшення визнання кваліфікацій і мобільності у межах та поза межами національних кордонів;
- **надання інформації** щодо забезпечення якості в ЄПВО.

Принципи забезпечення якості в ЄПВО:

1. ВИШІ несуть основну відповідальність за якість своїх освітніх послуг та забезпечення цієї якості;
2. система забезпечення якості реагує на розмаїтість систем вищої освіти, навчальних закладів, програм і студентів;
3. система забезпечення якості підтримує розвиток **культури якості**;
4. система забезпечення якості **враховує потреби та очікування** студентів, усіх інших залучених сторін та суспільства.

Складові Стандартів:

- Внутрішнє забезпечення якості – інституційний рівень;
- зовнішнє забезпечення якості – національний та наднаціональний рівень;
- агенції із забезпечення якості - національні, наднаціональні.

Стандарти описують узгоджені і загальноприйняті **процедури** забезпечення якості вищої освіти в ЄПВО та повинні враховуватися і дотримуватися відповідними особами та установами, залученими до надання будь-яких типів послуг у сфері вищої освіти.

Рекомендації пояснюють важливість тих чи інших стандартів і окреслюють можливі шляхи їх впровадження; описують зразкові практики у відповідних сферах, пропонуючи їх на розгляд сторін, залучених у процеси забезпечення якості.

1. ВНУТРІШНЄ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВО (1)

Складова стандарту	Зміст діяльності вишу по забезпеченню виконання стандарту
1. Політика ЗЯ	мати оприлюднену політику ЗЯ, яка буде частиною стратегічного управління вишу. Внутрішні сторони повинні розробляти і втілювати цю політику через належні структури і процеси, залучаючи при цьому зовнішні сторони
2. Розробка та затвердження програм	мати процедури розробки і затвердження своїх програм. Програми мають бути розроблені відповідно до встановлених цілей і очікуваних навчальних результатів. Кваліфікація, що здобувається внаслідок опанування програми, повинна бути чітко сформульована і роз'яснена, а також відповідати належному рівню в НРК вищої освіти і, відповідно, в Рамці кваліфікацій ЄПВО.
3. Студентоцентричне навчання, викладання та оцінювання	забезпечувати таке викладання програм, що заохочує студентів до активної участі у творенні навчального процесу, і таке оцінювання студентів, що відображає цей підхід.
4. Зарахування, навчання, визнання кваліфікацій і сертифікація студентів	систематично застосовувати заздалегідь визначені та оприлюднені правила щодо всіх фаз студентського циклу, як то зарахування, навчання, визнання кваліфікацій і сертифікація студентів.
5. Викладацький склад	повинні пересвідчуватися в компетентності своїх викладачів. Вони мають застосовувати справедливі та прозорі процедури набору і розвитку викладацького складу.

2. ВНУТРІШНЄ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВО (2)

Складова стандарту	Зміст діяльності вишу по забезпеченню виконання стандарту
6. Навчальні ресурси та підтримка студентів	мати достатнє фінансування навчальної і викладацької діяльності та забезпечувати наявність адекватних і загальнодоступних навчальних ресурсів та підтримки студентів.
7. Управління інформацією	повинні збирати, аналізувати та використовувати необхідну інформацію для ефективного управління своїми програмами та іншими видами діяльності
8. Публічна інформація	повинні оприлюднювати чітку, точну, об'єктивну, актуальну і доступну інформацію про свою діяльність, зокрема про свої програми
9. Поточний моніторинг і періодичний перегляд програм	повинні моніторити і періодично переглядати свої програми, забезпечуючи їхню відповідність зазначеним цілям, а також потребам студентів і суспільства. В результаті такого перегляду має відбуватися безперервне вдосконалення програм. Про будь-які зміни, заплановані чи втілені внаслідок цього процесу, слід повідомляти всім зацікавленим сторонам.
10. Циклічне зовнішнє забезпечення якості	повинні на циклічній основі проходити процес зовнішнього забезпечення якості відповідно до «Стандартів і рекомендацій»

2. ЗОВНІШНЄ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ (ЗЗЯ) ВО (1)

Складова стандарту	Зміст діяльності по забезпеченню виконання стандарту
1. Врахування внутрішнього ЗЯ	врахування ефективності процесів внутрішнього ЗЯ
2. Розробка доцільних методологій	відповідність передбаченим для цілям та правилам. Зацікавлені сторони мають брати участь у розробці та постійному вдосконаленні цієї системи.
3. Втілення процесів	Процеси ЗЗЯ мають бути надійними, корисними, заздалегідь визначеними, послідовними та публічними . Вони включають: 1) самооцінювання чи еквівалентну процедуру; 2) зовнішнє оцінювання, що зазвичай передбачає відвідування установи; 3) звіт за результатами зовнішнього оцінювання; 4) послідовну програму подальших заходів.
4. Експерти з незалежної перевірки	Зовнішнє забезпечення якості повинно проводитися групами зовнішніх експертів, у складі яких є студенти .
5. Критерії для висновків	Будь-які висновки чи оцінки, що робляться у процесі ЗЗЯ, повинні ґрунтуватися на чітко визначених, оприлюднених і послідовно застосовуваних критеріях , незалежно від того, чи приймається в результаті цього процесу офіційне рішення.

2. ЗОВНІШНЄ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ (ЗЗЯ) ВО (2)

Складова стандарту	Зміст діяльності по забезпеченню виконання стандарту
6. Звітування	Повні експертні звіти повинні публікуватися, бути чітко сформульованими та доступними академічній спільноті, зовнішнім партнерам та іншим зацікавленим особам. Якщо агенція приймає офіційне рішення на підставі звіту, воно також має бути оприлюднене разом зі звітом.
7. Подання скарг і апеляцій	Процеси подання скарг і апеляцій повинні бути чітко визначені в межах системи зовнішнього забезпечення якості та повідомлені навчальним закладам.

3. Стандарти щодо агенцій із забезпечення якості (1)

Складова стандарту	Зміст діяльності агенцій по забезпеченню виконання стандарту
1. Політика та процеси забезпечення якості	на регулярній основі здійснювати заходи із ЗЗЯ, мати чіткі і зрозумілі цілі та задачі, викладені у програмній заяві, що відкрита для загального ознайомлення. Залучати зацікавлені сторони до управління та роботи Агенції.
2. Офіційний статус	мати належну правову основу та бути офіційно визнані уповноваженими державними органами як такі, що відповідають за ЗЗЯ.
3. Незалежність	Агенції повинні бути незалежними та діяти автономно. Вони мають нести повну відповідальність за свою діяльність та результати цієї діяльності без впливу третіх сторін.
4. Тематичний аналіз	Агенції повинні регулярно публікувати звіти, в яких описуються та аналізуються загальні відомості, здобуті в результаті їхньої діяльності із зовнішнього забезпечення якості.

3. Стандарти щодо агенцій із забезпечення якості (2)

Складова стандарту	Зміст діяльності агенцій по забезпеченню виконання стандарту
5. Ресурси	Агенції повинні мати достатні та належні ресурси – як людські, так і фінансові – для здійснення своєї роботи.
6. Внутрішнє забезпечення якості та професійна поведінка	Агенції повинні впроваджувати процеси внутрішнього контролю якості, пов'язані з визначенням, забезпеченням та підвищенням якості і чесності їхньої діяльності.
7. Циклічна зовнішня перевірка агенцій	Агенції повинні принаймні раз на п'ять років проходити зовнішню перевірку, щоб засвідчувати свою відповідність «Стандартам і рекомендаціям».

Продовження легітимізації європейського виміру ЗЯВО

2017 р. - Комюніке «Оновлений порядок денний ЄС щодо вищої освіти». Актуальні проблеми європейської ВО та шляхи їх розв'язання .

Проблема 1: Відставання можливостей європейських вишів від потреб регіону у забезпеченні фахівцями у галузі STE(A)M (science, technology, engineering, (arts) and maths), а також з медичних та педагогічних спеціальностей.

Шляхи розв'язання:

- інтенсифікація та **підвищення якості** підготовки таких фахівців,
- **підвищення ефективності** використання сучасних ІКТ у навчальному процесі, розвиток у випускників вишів навичок дослідницької діяльності, трансверсивних умінь та ключових компетентностей (transversal skills and key competences), передусім критичного мислення, D(digital)-компетентності тощо);
- підготовка **якісних викладачів** вишів, формування системи їх неперервного професійного розвитку.

Комюніке «Оновлений порядок денний ЄС щодо вищої освіти». Актуальні проблеми європейської ВО та шляхи їх розв'язання .

Проблема 2. Розвиток європейської ВШ як інклюзивної цілісної системи, у якій заклади ВО взаємодіють із загальноосвітніми та професійними навчальними закладами, роботодавцями та суспільством у цілому.

Шляхи розв'язання:

- розвивиток ВШ як **соціально орієнтованої навчальної громади** (civic-minded learning community), пов'язаної своєю діяльністю з інтересами місцевої спільноти;
- **діяльність викладачів як менторів**, що мають навички роботи із диверсифікованою за рівнем когнітивної готовності, навчальними інтересами, культурним та соціальним досвідом, станом здоров'я громадою студентів;
- **надання викладачами академічної та неакадемічної підтримки всім студентам** незалежно від походження та сприяти їх успіху як у навчанні, так і у подальшому кар'єрному рості.

Комюніке «Оновлений порядок денний ЄС щодо вищої освіти»

Проблема 3. Потреба в активізації участі вишів в інноваційній діяльності, що передбачає розвиток інноваційної та підприємницької культури університетів.

Шляхи розв'язання:

- розвиток **якісних магістерських та докторських програм**, спрямованих на підготовку для регіону кадрів дослідників, розробників та менеджерів інновацій,
- зосередження зусиль викладачів на **формуванні у студентів умінь** розуміти нові підходи, мислити критично та творчо, діяти підприємливо у розвитку та реалізації нових ідей.

Комюніке

«Оновлений порядок денний ЄС щодо вищої освіти»

Проблема 4: Підтримка на національному та наднаціональному рівнях ефективності та продуктивності освітніх систем.

Шляхи розв'язання:

- підтримка існуючого в Європі **досвіду додаткових винагород за якісне викладання**, що розглядаються як засіб підвищення престижності викладацької діяльності (стипендії, премії тощо).
- **фінансова підтримка** на національному та наднаціональному рівнях ініціатив щодо розвитку співпраці між університетами та зовнішніми партнерами (роботодавцями, науково-дослідними установами, громадськими організаціями тощо);
- **запровадження сучасних інноваційних підходів до організації навчального процесу** у вищій школі (дослідно-орієнтоване навчання, інтердисциплінарні студії, змішане навчання тощо).
- **продовження міжнародного та міжінституційного діалогу**, активізація співпраці у євро регіоні у поширенні кращого досвіду якісного викладання, що повинно слугувати розвитку процвітаючої, інклюзивної демократичної європейської спільноти.

Завершення легітимізації європейського виміру ЗЯВО

- **Паризький саміт VFUG 2018 р.:**

Забезпечення якості є ключовим у розвитку взаємної довіри, а також підвищенні мобільності та справедливого визнання кваліфікацій і періодів навчання в усьому ЄПВО. Таким чином, ми визнаємо прогрес, якого було досягнуто в запровадженні «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» у національні та інституційні практики більшості країн, і ми зобов'язуємось усунути перешкоди, що залишаються, щодо їх запровадження у національних законодавствах і правилах. Щоб заохотити розвиток більшої кількості спільних програм і спільних ступенів/ дипломів, ми також будемо уможливлувати та сприяти використанню *«Європейського підходу до забезпечення якості спільних програм»* у наших системах вищої освіти. Ми вітаємо розвиток *Бази даних результатів зовнішнього забезпечення якості* та сприятимемо йому.

ВИСНОВКИ ЩОДО ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ ЗЯВО:

- 1. висока якість (excellence) вищої освіти, її відповідність актуальним потребам суспільства, економіки, кожного конкретного студента завжди становила незаперечний пріоритет в освітній політиці ЄС; увага до цієї проблеми стає все більш предметною, набуває більшої конкретності та професіоналізму;**
- 2. відбувається перехід від загальної політичної риторики щодо необхідності забезпечення якості навчального процесу до високо професійного цілісного аналізу механізмів вирішення проблеми, що включає такі складові:**
 - 1) характеристика зовнішнього (політичного, економічного, соціального, культурного) та внутрішнього (академічного) контекстів функціонування європейської вищої освіти у їх розвитку;**
 - 2) узагальнення позитивного досвіду національних освітніх систем та окремих вишів з досліджуваної проблеми;**
 - 3) розробку й удосконалення європейських стандартів та рекомендацій щодо ЗЯВО;**
 - 4) розробку науково-педагогічних рекомендацій щодо застосування інноваційних форм та методів викладання, високотехнологічних підходів до організації навчального процесу,**
 - 5) пропозиції щодо стимулювання високої якості викладання та формування системи неперервного професійно-педагогічного розвитку викладачів вищої школи;**

ВИСНОВКИ ЩОДО ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ ЗЯВО:

3. Розгляд проблем розбудови системи національних та міжнародних агенцій ЗЯВО доповнився завданнями їх інтернаціоналізації та мережування, забезпечення прозорості та об'єктивності, переходу від акредитації освітніх програм до акредитації закладів освіти, розвитку інституційної культури неперервного розвитку якості освіти;

4) кадрові проблеми європейської вищої школи усвідомлюються як гостро актуальні та розглядаються у нерозривному зв'язку з проблемами матеріального та фінансового забезпечення діяльності вишів. У цьому контексті все більшої ваги набувають **питання неперервного професійного розвитку** (педагогічної та D-технологічного його складових) викладачів вищої школи як кардинальної умови забезпечення високої якості (excellence) їх діяльності.

ДИСКУСІЯ

1. Проаналізуйте, чи відповідає порядок процедур ЗЯВО в Україні європейським Стандартам та рекомендаціям.
2. Прокоментуйте подані у презентації тенденції розвитку політики ЄС у сфері ЗЯВО. Підтвердіть або спростуйте правомірність такого визначення тенденцій.
3. Сформулюйте власне бачення тенденцій розвитку освітньої політики української держави у сфері ЗЯВО. Обґрунтуйте відповідність або невідповідність такої політики європейським тенденціям.

Запитання для самопідготовки

- 1. Проаналізуйте, які документи використано для характеристики ключових понять теми. Порівняйте подані визначення з іншими, поданими у вітчизняних та зарубіжних/міжнародних спеціалізованих термінологічних словниках. Зробіть висновки щодо наявних (чи відсутніх) відмінностей у трактуванні означених понять та щодо їх чинників.**
- 2. Які чинники покладено в основу виокремлених етапів розвитку політики ЄС у сфері ЗЯВО? Чи правомірно виокремлення таких етапів для характеристики процесів розвитку забезпечення якості у ЄПВО. Аргументуйте свою точку зору.**
- 3. Дайте характеристику структури Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти.**
- 4. У чому полягають основоположні тенденції розвитку процесів ЗЯВО у ЄПВО? Чи є означені тенденції характерними для української системи вищої освіти?**
- 5. Яка організація відповідає за ЗЯВО в Україні на національному рівні? Проаналізуйте нормативні, організаційні та змістові засади діяльності цієї організації.**